

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשָּׁבוּעַ מַסְעֵי תַשְׁעִ"ט

על כן יאמרו המשלים, למה זה כל כך חשוב? (חלק ג')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

המואבים והעמונים כבני לוט, זכו אף הם לנחלה, סמוך לארץ המובטחת. לכן נצטוו בני ישראל: "ויאמר יקוק אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער ירשה: **האמים** לפנים ישבו בה עם גדול ורב ורם פענקים: **רפאים** יחשבו אף הם פענקים והמאבים יקראו להם **אמים**" (דברים ב' ט-יא). וקרכת מול בני עמון אל תצרים ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירשה כי לבני לוט נתתי ירשה: **ארץ רפאים** תחשב אף הוא רפאים ישבו בה לפנים והעמנים יקראו להם **עמזמים**: עם גדול ורב ורם פענקים וישמידם יקוק מפניהם ויירשם וישבו תחתם" (שם יט-כא).

אם כך, מדוע שתי האזהרות כוללות גם אזכור של הענקים הקדמונים (לפנים ישבו בה) שישבו בעבר הירדן המזרחי? להצעתנו:

א. הסיכום: וישמידם יקוק מפניהם ויירשם וישבו תחתם, עונה על שתי הפרשיות, גם בעניין ארץ מואב וגם בעניין ארץ בני עמון. מי שנתן לבני לוט נחלה הוא הקב"ה.

ב. בימי אברהם אבינו, ארבעת המלכים הגיעו ממסופוטמיה. והרגו את הענקים שישבו בעבר הירדן המזרחי: "ויבא רבע עשרה שנה בא כדלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים בעשתרת קניזים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשונה קריתים" (בראשית י"ד ה). כדלעומר וחבריו היו בטוחים שהם עושים זאת לטובתם ולהנאתם. האמת היא שכך עזרו לזרעו של אברהם לנחול את הארץ, שהקב"ה הבטיח לאברהם וזרעו.

ג. אברהם נלחם בארבעת המלכים, היכה אותם והציל את לוט (שם טו-טז). כך יכלו גם בני לוט ליהנות מניצחונם של אברהם ומניצחון ארבעת המלכים על הענקים. בני לוט השתלטו גם על שטחים שלא הגיעו להם.

ד. סיחון, משארית הענקים, לקח מבני לוט (בעיקר ממלך מואב הראשון) את אותם חלקים שלא היו אמורים להיות שלהם.

ה. משה רבנו לקח מסיחון את מה שהוא לקח ממואב ועמון. חז"ל תיארו הליך זה כך: "כיוצא בדבר אתה אומר, "כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב" וגו'. מאי נפקא מינה? דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, אל תצר את מואב, אמר הקדוש ברוך הוא: ליתי (יבוא) סיחון - ליפוק (ויוציא) ממואב, וליתו (ויבואו) ישראל - וליפקו (ויוציאו) מסיחון; והיינו דאמר רב פפא: עמון ומואב טיהרו בסיחון" (חולין דף ס ע"ב).

ו. המושלים, שיתכן ואחד מהם היה בלעם הרשע, ניבאו מעין נבואה שהמואבים לא יקבלו לעולם חזרה את מה שסיחון לקח מהם. זו היא שירת המושלים וזה פשר הפסוק שמשמש לה כהקדמה. וז"ל הכתוב: "כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם בקמלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן: על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון: כי אש יצאה מחשבון להכה מקריית סיחון אקלה ער מואב פעלי במות ארנן: אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פליטם ויבנתיו בשבית למלך אמרי סיחון: ונירם אבד חשבון עד דיבן ונשים עד נפח אשר עד מידבא" (במדבר כ"א כו-ל).

ז. בלק מלך מואב, ראה שבני ישראל מתקרבים אל ארצו, אחרי שלקח מסיחון את מה שסיחון לקח מהם. החליט לבטל את שירת המושלים והזמין את בלעם "המושלי", שהיו בחינות באישיותו הרוחנית שגרמו לכך שחז"ל השוו אותו למשה רבנו. בלק בקש מבלעם: "ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא מפני אולי אוכל נפה בו ואגדשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מבך ואת אשר תאר יואר: וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים יידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק" (שם כ"ב ו-ז). בלק רצה "לברך" את עם ישראל כדי שיוכל לקחת חזרה את מה שסיחון לקח מהמואבים, אבל לא הבין שבלעם איננו נביא. בלעם הוא בשה"כ קוסם, כפי שמופיע במפורש בספר יהושע: "וְאֵת בְּלַעַם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרֵב אֶל חַלְלֵיהֶם" (י"ג כב), חמדן ששקוע כל כולו בעולמות של טומאה ומאגיה - מקסימום "מושלי".

מקור הברכות הוא רק אצל הקב"ה, שמשרה שכינתו רק על מי שהולך בדרך של טהרה, המביאה לידי קדושה, המביאה לידי רוח הקודש. גם בלעם ידע שיש רק מקור אחד לברכות ולא ביטל את שירת המושלים, להיפך, הוא נאלץ לנבא, שלעתיד לבא עם ישראל יקח ממואב גם את מה שנאסר עליו לקחת בימי משה "כי לא נחש בניעבך ולא קסם בישאאל... דרך פוכב בניעבך וקסם שבט מישאאל וימחן פאתי מואב" (שם כ"ג כד, כ"ד יז).

נתפלל כי עם ישראל יכיר בכך שרק בדרך הטהרה והקדושה תוכר מעלתו ומתוך כך יבוא גם תיקון לכלל האנושות.

<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר</p>	<p>לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לע"נ **אברהם קליין** ז"ל, נלביע בליג בעומר תשע"ט
לע"נ **גב' לורין הופמן** ז"ל
לע"נ **הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד**

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

תביעת שכר של עובד ותשלומי קנסות על הלנת שכר

'ארץ חמדה גזית' רמת גן / אדר תשע"ז / תיק 76090

דיינים: הרב יהונתן בלס, הרב דורון אלון, הרב מבורך טויטו

המקרה בקצרה: התובע עבד אצל הנתבעת בעבודה שכוללת שעות רבות מחוץ למשרד, לאחר כמה חודשים הנתבעת נקלעה לקשיי תזרים, והציעה לעובדים פריסת תשלומים לשכרם, התובע הסכים. לאחר זמן מה התובע הודיע על רצונו לעזוב את החברה, ושבוע לאחר מכן עזב, ודרש את הכסף שהחברה חייבת לו. עד לדיון בבית הדין התובע לא קיבל את שכרו. התובע דורש לקבל את משכורות אפריל-מאי בסך 11,252 ₪, תשלומים נוספים, ועוד פיצויי הלנת שכר בסך 34,151 ₪. לטענת הנתבעת היא אמנם חייבת בתשלום על חודש אפריל, אך בחודש מאי התובע לא עבד כראוי ולא מגיע לו שכרו. לגבי פיצוי על הלנת שכר, לטענת הנתבעת היא היתה נתונה במצוקת תזרים, והעובד עצמו תרם להעמקת המשבר כשסירב להסדר תשלומים.

הנתבעת הגישה תביעה נגדית כנגד התובע על סך 92,000 ₪ זאת בגין אובדן לקוחות בגלל טיפול כושל של התובע, הנתבעת דרשה גם החזר עבור דיווח שעות כוזב, והוצאות משפט. התובע כפר בכל סעיפי התביעה הנגדית.

פסק הדין: הנתבעת תשלם לתובע 8,027 ₪, בית הדין יקבע מה הסכום שמגיע לתובע על עבודתו בחודש מאי.

נימוקים בקצרה:

1. האם פיצויי הלנת שכר אסורים באיסור ריבית?

בבית יוסף (יו"ד קס, כא) הביא מחלוקת לגבי אדם שעייב את כספי השכירות של מלמד ששכר, האם הוא חייב לשלם לו פיצויים על אובדן רווחים, והאם יש בזה משום איסור ריבית. הבית יוסף פסק שיש איסור ריבית. הש"ך (קעו, ח) כתב גם הוא שאסור לקחת פיצויים על איחור בשכירות משום ריבית, והביא שהב"ח חלק על דרך זו, והתיר לקחת פיצויים, אמנם מעיון בב"ח עצמו עולה שהוא הסתפק בזה, ופסק שלא מוציאים כסף משום ספק במקרה כזה.

האבני נזר (יו"ד קלג) הסביר שהמחלוקת אינה קיימת במקרה שבו המעסיק גוזל את העובד, שאז אין איסור ריבית, אלא רק במקרה שבו המעסיק משתמט מתשלום השכר.

כיון שבמקרה שלנו הנתבעת לא החזיקה את הכספים בגזלה, יש בזה מחלוקת ראשוניים, ודעת הפוסקים שיש להחמיר בזה. מאידך, כיון שפיצויי הלנת שכר אינו חיוב שמטיל השכיר, אלא חיוב שמטילה המדינה, הרי שזה דומה לסברה שחיוב נוסף שלא חל על ידי המלווה אין בו איסור ריבית.

2. פיצויי הלנת שכר במקרה זה

שכרו של התובע הולך, ולפי החוק העובד זכאי לפיצוי מהמעסיק, החוק בסעיף 18 קובע כי בית הדין האזורי לעבודה רשאי להפחית פיצויי הלנת שכר, אם ההלנה נבעה מטעות, או בגלל סיבה שלמעסיק לא היתה שליטה עליה, או בגלל חילוקי דעות על גובה הפיצוי. במקרה זה הנתבעת לא שילמה את פיצויי הפיטורין לתובע במועד בגלל קשיים בתזרים. בעקבות זאת נחלקו דייני בית הדין.

לדעת המיעוט אין לחייב את הנתבעת בפיצויי הלנת שכר. הסיבה שבדרך כלל פיצויים אלה אינם בגדר ריבית היא משום שלאחר שהגיע מועד התשלום הכסף שלא שולם הוא בגדר גזל אצל המעסיק (מנחת שלמה ב, סח, ב), והקנס הוא תשלום על עשיית עוולה, כך גם עולה משו"ת שואל ומשיב (תניינא ד, כקג). לפיכך, במקרה דנן שבו למעסיק לא היה כסף לשלם, לא מדובר על עוולה וממילא הקנס הוא בגדר ריבית ואין היתר לקבל את הקנס.

לעומת זאת, לדעת הרוב למעסיק יש אפשרות לקחת הלוואה כדי לשלם את השכר, ומטרת הקנס לגרום לו לעשות זאת. לכן הקנס צריך להיות לפחות בשיעור ריבית על הלוואה. בית הדין קבע כי קנס של 2,000 ₪ הוא מהווה הרתעה מספיקה כלפי המעסיק במקרה זה.

3. האם יועץ המשכנתאות חייב בנזקים שגרם?

בין התובע והנתבעת יש מחלוקת כיצד התובע היה צריך לעבוד. בית הדין קבע שבאופן עקרוני עובד צריך לעבוד כפי שהמעסיק מצווה אותו, ולעובד אין זכות לנהוג על פי שיקול דעתו בניגוד להוראות המעסיק (עפ"י בבא מציעא עח ע"ב). אך במקרה זה יש שלוש סיבות שלא לחייב את העובד על נזקים: א. לא היתה בין הצדדים שיחה שבה הובהרו נהלי העבודה. ב. לא הוכח שהשינוי משיטות העבודה של הנתבעת גרם לנזק. ג. המנהג הוא שאין לחייב פועל בנזקים שנגרמו במהלך עבודתו אם לא נגרמו בפשיעה.

4. נאמנות עובד על דיווח שעות

בחווה העבודה נאמר כי העובד עצמו יבצע את מעקב השעות וימלא דו"ח שעות, אם כן הנתבעת האמינה לתובע על דיווחי השעות (כך גם נפסק בפס"ד 72060). לפיכך, העובד נאמן שדיווח שעות כראוי.

למעבר לפסק הדין

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד			

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Kinshasa, Zaire

קנישאסה, זאיר
אב, תש"ן

שימוש בתנור חשמלי בשבת

שאלה

מה דין תנור שלנו לעניין שבת (כשאינן תרמוסטט);
א. איך מותר להשהות בע"ש בתנור כזה, איזה היכר צריך?
ב. האם מותר להחזיר לתוכו בשבת, לדעת שו"ע?

תשובה

- א. בהנחה, שכוונתך לתנור אפיה חשמלי, אשר יש אפשרות להפעילו במצב "שבת", שמשמעותו, ניתוק מתרמוסטט (התרמוסטט גורם לוויסות בהפעלת התנור בהתאם לטמפרטורת התא. התקן זה אוסר לפתוח את תא האפיה, משום שזה גורם במישרין להפעלה) בכגון זה, החשש הוא רק מאיסורי דרבנן של השהייה והחזרה – האסורים במקרים מסויימים, משום גזירה שמא יחתה בגחלים – או לעיתים, משום שנראה כמבשל¹. מסקנתנו, בכגון זה, כך היא:
- מותר לשמור בתא האפיה אוכל חם ומבושל². בתנאי שיש היכר בתוך התא³. דהיינו, שאם רק תחתית התא מחממת, יש להניח לוח מתכתי מפריד בינה לבין הקדירות. ואם גם הדפנות מתחממות בהפעלה, יש להניח לוחות כאלה, גם מן הצדדים (או מסגרת מתאימה כזאת)⁴.
- ב. נכון לכסות גם את הכפתור המכבה ומדליק את התא. או, להניח עליו שלט: "שבת קודש" וכד', אך אין זה מעכב⁵.
- ג. כשנעשה ההיכר כנ"ל, מותר להחזיר בשנית, בשבת, תוך הקפדה על תנאי החזרה הנזכרים בהלכה⁶.

(א*) ציץ אליעזר, לרב א. ע. וולדינברג, ח"ו, סימן ג'. אגרות משה, לרב משה פיינשטיין, חלק יו"ד, ח"א, סימן קנ"ו. עשה לך רב, לרב ח. ד. הלוי, ח"ז, עמוד שט"ז. והוסיף שם: "שיזכותו וחובתו של המוהל להתנות, שלא יחללו את השבת בנוכחותו בשעת הברית".

(ב*) שו"ת שבט הלוי, לרב שמואל וואזנר - אב"ד בני ברק - ח"א, סימן ר"ה, בהערות לשו"ע סימן של"א, ובח"ד, סימן קל"ה. בכורות דף כ"ט.

(ד*) כתבי הרמב"ן (הוצאת מוסד הרב קוק), חלק ב', עמוד מ"ד, ד"ה הלכך שכר החכמה וכו'.

(ה*) אורח חיים, סימן תרנ"ו. ושם במשנה ברורה, ס"ק ח'. ובביאור הלכה, ד"ה יותר מחומש, וד"ה אפילו.

(ו*) שו"ע יורה דעה, סימן רס"א: "אם לא מל האב את בנו, חייבים בית דין למולו".

(ז*) עיין רמב"ן הנ"ל, בהערה (ד*), בסוף הפרק.

(ח*) עיין רמב"ן הנ"ל, בהערה (ד*), בסוף הפרק.

1 שבת, דף ל"ד, ע"א. ושם דף ל"ח, ע"ב. ואילך.

2 הכרעת הרמ"א, בעקבות הר"ן והראשונים, שהתנורים שלנו נחשבים ככירה האמורה במשנה — ולא כתנור — ומותר להשהות ולהחזיר בגרופה וקטומה. ולרמ"א, מותר להשהות אף בשאינה גרופה וקטומה. (או"ח, סימן רנ"ג, סעיפים א', ב, ה') וכ"ש התנור החשמלי שבזמננו. אגרות משה או"ח, חלק ד', בתשובותיו על הלכות בישול בס' ע"ד.

3 בניגוד לפלטה של שבת, יש להתחסל לתנור כהנחה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. משום שעיקר הסברא לומר שפלטה נחשבת כגרופה — היא, שאין בה מתג לכיבוי והדלקה או שינוי עוצמה. וזה אינו נכון בתנור. (בענין פלטה, עיין ציץ אליעזר חלק ח' סי' כ"ו. יחווה דעת, ב', סי' מ"ה, קובץ תחומין ב', מאמרו של הרב סיני אדלר). לפיכך, יש צורך בכיסוי, הנחשב לקטימה שבש"ס. וראוי לעשות כן, גם לפי הרמ"א, שפסק כחנניה, שלהשהות מער"ש מותר, גם בכירה שאינה גרופה וקטומה, בכדי שלא תתעורר בעיה של החזרה.

4 אגרות משה או"ח, ד', שם.

5 אגרות משה או"ח, א', סי' צ"ג.

6 בסימן רנ"ג, סעיף ב', והיינו לשו"ע: עודנה רותחת ולא הניח ע"ג קרקע, לרמ"א: כך שלא נצטנן לגמרי אבל צריך שתשאר "עודה בידו", ודעתו להחזיר. ובתנורים שלנו, אין התא נחשב כהנחה בתוך כירה של הש"ס, אלא כעל גבה. (סי' רנ"ג שם, ע"פ השלטי גבורים).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
יהודה בן חיה אסתר	ניר רפאל בן רחל ברכה	רפאל יצחק בן חנה
דוד חיים בן רסה Rassa	יצחק אייזיק בן חיה אסתר	מאיר בן דינה ציפורה
יוסף בן רחל חלילי	יאיר מנחם בן יהודית חנה	נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
נתנאל בן שרה זהבה	רפאל ישי בן צפורה פייגא	יוסף (יוסי) בן חנה
יוסף בן סרח	רועי משה אלחנן בן גינה דבָּרָה	שרה בת שולמית
נעמי בת אסתר	דוד חיים בן סרח	אליעזר יוסף בן חנה ליבא
רבקה רינה בת גרונה נתנה	מאירה בת אסתר	יפה בת רחל יענטע
ברכה בת מרים רחל	ליליאן בת פורטונה	נחמה צביה בת שושנה בריינא
איילת חן בת שולמית	רוחמה רחל בת שושנה	חנה שרה בת שושנה הינדה יהודית
	בתוך שאר חולי עם ישראל	